

بررسی آگاهی و نگرش دانشجویان رشته های علوم پزشکی شهید صدوقی یزد از تاثیر محصولات تنباکو و مواد مخدر بر سلامت دهان در سال ۱۳۹۷-۱۳۹۸

دکتر زهرا روستائی زاده شورکی^۱، دکتر سعیده سرباز عقدایی^۲، دکتر فاطمه اولیاء^{۳*}

۱- استادیار گروه بیماریهای دهان و فک و صورت، دانشکده دندانپزشکی یزد، دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد، ایران

۲- دندانپزشک، پردیس بین الملل، دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی، یزد، ایران

۳- دانشیار گروه بیماریهای دهان و فک و صورت، دانشکده دندانپزشکی یزد، دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد، ایران

پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۵/۲۶

اصلاح نهایی: ۱۴۰۱/۳/۲۰

وصول مقاله: ۱۴۰۰/۱۱/۱۳

Evaluating the awareness and attitude of medical affiliated students of Shahid Sadoughi University of medical science toward effects of drugs and tobacco products on oral health in 2019-2020

Zahra roustaeizade shooroki¹, saeide sarbaz aghdaei², Fatemeh Owlia^{3*}

1- Assistant Professor, Department of Oral and maxillofacial Medicine, School of Dentistry, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran.

2- Dentist, International Campus, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran.

3- Associate Professor. Department of Oral and maxillofacial Medicine, School of Dentistry, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran.

Received: Feb 2022

Accepted: August 2022

Abstract

Background and Aims : In respect to this fact that drug and tobacco products use is detrimental to general health and oral health, medical affiliated students could have the vital role of in prevention of this habit. This survey, aims to assess the awareness and attitude of students of Shahid Sadoughi University of medical sciences toward effects of drug and tobacco products on oral health in academic year 2019-2020.

Materials and Methods: This cross-sectional study was performed on 283 students of university of medical sciences using a self-administered questionnaire. The questionnaire composed of three parts: sociodemographic characteristics, 10 questions about awareness and 7 questions related to attitude, respectively. Data were analyzed using SPSS23 software and descriptive statistics and T-test and one-way ANOVA. The significance level was set as $P < 0.05$.

Results: The mean score of awareness and attitude of students were 7.10 ± 1.07 and 23.33 ± 4.08 , respectively. Score of awareness had a meaningful difference on the basis of age ($P=0.01$). The awareness of dental students was significantly higher rather than other students. ($P=0.001$).

Conclusion: The students' knowledge toward effects of drugs and tobacco products on oral health was in desirable level and their attitude was good.

Key words: Awareness; smoking; attitude; drugs; tobacco products

*Corresponding Author: dr.owlia@mail.com

J Res Dent Sci. 2022; 19(4):328-336

خلاصه:

سابقه و هدف: با توجه به اینکه مصرف مواد مخدر و دخانیات برای سلامت عمومی و سلامت دهان و دندان مضر است، دانشجویان رشته های علوم پزشکی می توانند نقش اساسی در پیشگیری از این عادت داشته باشند. این مطالعه با هدف بررسی میزان آگاهی و نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد نسبت به اثرات مصرف مواد مخدر و دخانیات بر سلامت دهان و دندان در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ انجام شده است.

مواد و روشها: این مطالعه توصیفی مقطعی بر روی ۲۸۳ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی صدوقی یزد انجام شد. این پرسشنامه محقق ساخته به ترتیب از سه بخش ویژگی های جمعیت شناختی، ۱۰ سوال در مورد آگاهی و ۷ سوال مربوط به نگرش تشکیل شده بود. تحلیل داده ها به وسیله آزمونهای آماری ANOVA یک طرفه، آزمون T-test با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۳ انجام گردید. ($P < 0/05$) به عنوان سطح معنی دار آماری در نظر گرفته شد.

یافته ها: میانگین نمره آگاهی و نگرش دانشجویان به ترتیب $1/07 \pm 7/10$ و $4/08 \pm 23/33$ بود. نمره آگاهی بر اساس سن ($P=0/01$) تفاوت معنی داری داشت. آگاهی دانشجویان دندانپزشکی به طور معنی داری بیشتر از سایر دانشجویان بود. ($P=0/001$)

نتیجه گیری: نتایج این مطالعه نشان داد که دانشجویان علوم پزشکی به طور کلی آگاهی قابل قبول و نگرش خوبی در مورد عوارض دهانی دندانهای محصولات تنباکو و مواد مخدر دارند.

کلید واژه ها: آگاهی، تدخین، نگرش، مواد مخدر، محصولات تنباکو

مقدمه:

از مشکلاتی که جهان امروز با آن مواجه است و سلامت انسان ها را تهدید می کند، استعمال دخانیات است^(۱). اثرات مصرف مواد مخدر علاوه بر عدم مقبولیت اجتماعی، بوی بد دهان و تغییر رنگهای مخاطی، با اثر بر کاهش عملکرد غده های بزاقی باعث خشکی دهان شده که این عارضه میتواند موجب کاهش PH بزاق و افزایش تشکیل پلاک و جرم دندان و افزایش سایش دندان، آسیب به حس چشایی و سندرم سوزش دهان شود^(۲). تمام عوامل ذکر شده باعث آسیب های پریدنتال و از دست رفتن دندان ها و شکست درمان ایمپلنت می شوند^(۳، ۲). یکی از مهمترین اثرات سوء مصرف مواد مخدر نقش مهم در بروز سرطان دهان و حتی پانکراس میباشد^(۴).

در ۳۰ سال گذشته میزان مصرف سیگار در کشور های توسعه یافته و همچنین در حال توسعه در جوانان در حال افزایش و سن شروع آن رو به کاهش است^(۵). در مطالعه ای که در ۲۰ منطقه از ایران در سال ۱۳۹۰ بر روی دانش آموزان گروه سنی ۶-۱۵ سال انجام شد، شیوع مصرف سیگار در نوجوانان ۶/۱۵ درصد گزارش شد. مصرف دخانیات یکی از مشکلات مهم سلامتی در تمام جوامع بوده و عامل خطر مهمی برای بروز

رفتار های پر خطر و مشکلات سلامتی و روانی مختلف در بزرگسالی است^(۶، ۷). اهمیت عوارض متعدد مواد مخدر و محرک بر سلامت بدن بر کسی پوشیده نیست. دهان به عنوان آینه سلامت بدن میتواند تاثیرات زیادی از سوء مصرف مواد بپذیرد^(۷). بررسی آگاهی و نگرش دانش آموزان و بالغین در مورد مواد مخدر و محرک در ایران انجام شد. نتایج نشان داد که اکثر افراد علی رغم آگاهی ناکافی، نگرش منفی داشتند^(۸، ۹). با توجه به قدیمی بودن مطالعات انجام شده در این حیطه در ایران و به روز شدن مکرر مواد مخدر، ضرورت انجام این دست مطالعات در دانشجویان رشته های علوم پزشکی در ایران احساس می شد^(۱۰، ۱۱). این مقاله بر آن شدیم تا میزان آگاهی و نگرش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ را در مورد عوارض دهانی- دندانهای محصولات تنباکو و مواد مخدر را بررسی کنیم.

مواد و روش ها:

پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی- مقطعی بود که پس از تصویب در معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی

شهید صدوقی یزد در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ انجام پذیرفت. روش نمونه گیری به صورت دو مرحله ای طبقه ای بود. ابتدا هر دانشکده را به عنوان یک طبقه در نظر گرفته و نمونه ها به صورت متناسب بین طبقات تقسیم شدند و به صورت تصادفی از هر طبقه تعداد دانشجوی مورد نظر انتخاب شدند. نمونه ها از تمام رشته های علوم پزشکی موجود در دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد و همگی ترم آخر تحصیلی بودند. شرکت در مطالعه کاملاً آزادانه بوده و در صورت تمایل به شرکت افراد، بعد از بیان هدف از انجام پژوهش رضایت نامه کتبی از آنها اخذ شد. همچنین داده ها به صورت بی نام جمع آوری شدند. به مشارکت کنندگان اطمینان داده شد که اطلاعات آنها محرمانه باقی خواهد ماند.

با در نظر گرفتن سطح اطمینان ۹۵ درصد و با توجه به انحراف معیار نمره آگاهی ($S=6$) در نظر گرفتن خطای برآورد ۷۵٪ نسبت به میانگین نمره آگاهی، تعداد ۲۸۳ نمونه در نظر گرفته شد. بازه زمانی جمع آوری داده ها فروردین تا تیر ماه سال تحصیلی ۱۳۹۸ بود. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه محقق ساخته ای بود که با استفاده از منابع علمی معتبر تهیه شده و پایایی آن توسط مطالعه پایلوت بررسی و تعیین شده بود. پرسشنامه شامل چهار بخش بود. بخش اول مربوط به ویژگیهای دموگرافیک (سن، جنس، رشته تحصیلی، تحصیلات پدر و مادر و وجود فرد معتاد در خانواده) بود. بخش دوم شامل ۷ سوال در مورد میزان آشنایی با محصولات تنباکو و مواد مخدر بود. بخش سوم شامل ۱۰ سوال در خصوص آگاهی از عوارض دهانی ناشی از محصولات تنباکو و مواد مخدر (سیگار، قلیان، ناس، تریاک، هروئین، حشیش و داروهای روان گردان) و بخش سوم شامل سوالاتی در مورد نگرش دانشجویان در مورد مصرف این مواد بود.

جهت تعیین روایی پرسشنامه از روش روایی محتوایی و صوری استفاده شد. در مطالعه حاضر جهت بررسی روایی از شاخص روایی محتوا استفاده شد. بدین صورت پرسشنامه در اختیار هفت نفر از اعضای هیئت علمی قرار گرفت و درخواست گردید

که نظر خود را از لحاظ مرتبط بودن، واضح بودن و ساده بودن با استفاده از روش Waltz & Bausell به گویه های پرسشنامه ابراز کنند^(۱۲). شاخص روایی محتوا برای کل ابزار (۸۶٪) به دست آمد.

برای بررسی روایی صوری پرسشنامه همزمان با بررسی روایی محتوا، از متخصصین مربوطه، (هفت نفر از اعضای هیئت علمی) خواسته شد تا نظرات خود را در مورد گویه های پرسشنامه بیان کنند. اصلاحات لازم با توجه نظر متخصصین در پرسشنامه اعمال شد. به منظور بررسی پایایی، پرسشنامه در اختیار ۱۵ نفر از دانشجویان علوم پزشکی قرار گرفت. پایایی پرسشنامه نگرش با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۳ و پایایی پرسشنامه آگاهی با ضریب کدورریچاردسون ۰/۵ به دست آمد. نمره گذاری سوالات آگاهی بدین صورت بود که برای جواب درست امتیاز ۱، نمی دانم امتیاز ۰/۵ و جواب های غلط امتیاز ۰ در نظر گرفته شد. نمره کل ابزار آگاهی دانشجویان نسبت به عوارض دهانی مواد مخدر صفر تا ۱۰ بود. نمره صفر به معنی حداقل آگاهی و نمره ۱۰ به معنی حداکثر آگاهی بود. گرفتن نمره آگاهی بالای ۶ خوب در نظر گرفته شد. بخش سوم شامل ۷ گویه به منظور تعیین چگونگی نگرش دانشجویان نسبت به عوارض دهانی مواد مخدر بر اساس مقیاس لیکرت پنج گزینه ای (به صورت کاملاً مخالف، مخالف، نظری ندارم، موافق، کاملاً موافق) تنظیم گردید و برای هر کدام از عبارتها به ترتیب نمره ۱ تا ۵ در نظر گرفته شد. نمره کل ابزار نگرش دانشجویان نسبت به عوارض دهانی مواد مخدر بین ۷ تا ۳۵ بود. نمره بالای ۲۲ خوب در نظر گرفته شد.

داده ها توسط پرسشنامه جمع آوری، گزینه ها کد گذاری شده و نمرات محاسبه شدند. پس از جمع آوری داده ها و کدگذاری آنها وارد نرم افزار SPSS23 کرده و با استفاده از آزمون های آماری T-Test و ANOVA یک طرفه نتایج تحلیل شد. لازم به ذکر است که این مطالعه در کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد به شماره IR.SSU.REC.1398.101 به تصویب رسید.

جدول ۱- توزیع فراوانی میزان اطلاعات دانشجویان مورد بررسی از مواد مخدر مورد بررسی

گزینه مواد مخدر	فقط اسم آن را شنیده ام (%)	از نزدیک دیده ام (%)	مصرف کرده ام (%)	اطلاعی ندارم (%)
سیگار	۲۲(۷/۸)	۲۲۷(۸۰/۲)	۲۹(۱۰/۲)	۵(۱/۸)
قلیان	۱۷(۶)	۱۹۳(۶۸/۲)	۶۸(۲۴)	۵(۱/۸)
ناس	۱۳۱(۴۶/۳)	۴۰(۱۴/۱)	۰(۰)	۱۱۲(۳۹/۶)
تریاک	۱۷۱(۶۰/۴)	۸۶(۳۰/۴)	۴(۱/۴)	۲۲(۷/۸)
هروئین	۲۴۰(۸۴/۸)	۱۱(۳/۹)	۰(۰)	۳۲(۱۱/۳)
حشیش	۲۳۸(۸۴/۱)	۷(۲/۵)	۰(۰)	۳۸(۱۳/۵)
داروهای روان گردان	۲۲۵(۷۹/۵)	۲۲(۷/۸)	۱۰(۴)	۳۵(۱۲/۴)

از دانشجویان مورد بررسی سوال شد "منبع اطلاعاتی شما در مورد تنباکو(سیگار، قلیان، ناس) و مواد مخدر چیست؟" ۱۳۹ نفر از دانشجویان (۴۹/۱ درصد) گزینه ی "رسانه"، ۷۹ نفر (۲۷/۹ درصد) گزینه نزدیکان و ۶۵ نفر (۲۳ درصد) گزینه "موارد دیگر" را انتخاب نموده بودند.

میانگین نمره آگاهی دانشجویان مورد بررسی در مورد عوارض دهانی دندان محصولات تنباکو و مواد مخدر $7/10 \pm 1/07$ (دامنه ۷/۵-۲/۵) از ۱۰ نمره بود .

نتایج نشان داد بین میانگین نمره ی آگاهی دانشجویان زن (۷/۰۳) و مرد (۷/۱۸) اختلاف آماری معنی داری وجود ندارد ($P=0/26$) بین میانگین نمره آگاهی در گروه های سنی مورد بررسی اختلاف آماری معنی داری وجود داشت ($P=0/01$)

همچنین اختلاف آماری معنی داری بین میانگین نمره ی آگاهی دانشجویان در رشته های تحصیلی مختلف مشاهده شد. ($P=0/001$) مقایسه دو به دو گروه ها نشان داد میانگین نمره ی آگاهی دانشجویان دندان پزشکی بطور معنی داری بیش از آگاهی دانشجویان سایر رشته های علوم پزشکی بود ($P=0/009$) (جدول ۲)

یافته ها:

در این مطالعه ۲۸۳ پرسشنامه تکمیل شد که این پرسشنامه ها متعلق به ۱۲۵ نفر (۴۴/۲ درصد) مرد و ۱۵۸ نفر (۵۵/۸ درصد) زن بود. دانشجویان رشته های مختلف وارد مطالعه شدند که بیشترین تعداد مربوط به رشته پزشکی (۱۸/۴٪) و کمترین مربوط به رشته بهداشت و هوشبری (۰/۶٪) بود.

میانگین سنی شرکت کنندگان $21/25 \pm 4/08$ و دامنه سنی آنها ۱۷-۴۴ سال بود. که ۴۳/۸۲ درصد دانشجویان زیر ۲۰ سال، ۴۰/۹۹ درصد در گروه سنی ۲۰-۲۴ سال و ۱۵/۱۹ درصد بالای ۲۵ سال بودند. ۴/۲ درصد از دانشجویان گزارش نمودند که والدینشان دچار اعتیاد هستند. کمترین فراوانی مربوط به گروه بیسواد (۱/۴ درصد) و بیشترین فراوانی مربوط به فوق دیپلم/لیسانس در پدران و دیپلم/زیر دیپلم در مادران بود .

فراوانی نسبی پاسخ دانشجویان مورد بررسی در مورد میزان اطلاعاتشان از محصولات تنباکو و مواد مخدر در جدول ۱ آمده است. ۸۴/۱ درصد دانشجویان اعلام نمودند که فقط اسم هروئین را شنیده اند. ۶۸/۲ درصد دانشجویان قلیان را از نزدیک دیده و ۲۴ درصد از آن استفاده نموده بودند. ۳۹/۶ درصد آنها اطلاعاتی در مورد ناس نداشتند (جدول ۱)

جدول ۲- مقایسه ی میزان نمره آگاهی دانشجویان علوم پزشکی مورد بررسی بر حسب متغیرهای مختلف

متغیر دموگرافیک	آگاهی	انحراف معیار \pm میانگین	P-value
گروه سنی	<20	$6/89 \pm 0/78$	
	۲۰-۲۴	$7/28 \pm 1/27$	**/۰/۰۱
	>25	$7/22 \pm 1/12$	
رشته تحصیلی	مامایی	$7/02 \pm 0/75$	**/۰/۰۰۱
	داروسازی	$6/87 \pm 1/08$	
	دندانپزشکی	$8/16 \pm 0/90$	
	پرستاری	$7/05 \pm 1/71$	
	پزشکی	$7/28 \pm 0/71$	
	هوشبری	$6/88 \pm 1/12$	
	اتاق عمل	$7/02 \pm 0/61$	
	رادیولوژی	$7/19 \pm 0/53$	
	علوم آزمایشگاهی	$6/30 \pm 0/82$	
	بهداشت	$6/97 \pm 0/71$	
اعتیاد والدین	بله	$7/54 \pm 1/09$	۰/۱۴۹
	خیر	$7/08 \pm 1/07$	
تحصیلات پدر	بی سواد	$8/12 \pm 0/47$	**/۰/۲۸
	دیپلم/زیردیپلم	$7/04 \pm 0/82$	
	فوق دیپلم/لیسانس	$7/11 \pm 1/30$	
	فوق لیسانس/دکتر	$7/10 \pm 0/79$	
تحصیلات مادر	بی سواد	$8 \pm 0/70$	**/۰/۳۱
	دیپلم/زیردیپلم	$7/03 \pm 0/82$	
	فوق دیپلم/لیسانس	$7/16 \pm 1/32$	
	فوق لیسانس/دکتر	$7/02 \pm 0/64$	

بین میانگین نمره ی نگرش دانشجویان زن و مرد اختلاف آماری معنی داری وجود نداشت ($P=0/22$). نتایج آزمون آماری ANOVA اختلاف آماری معنی داری بین میانگین نمره نگرش در گروه های سنی ($P=0/94$) و رشته های تحصیلی ($P=0/27$) مختلف نشان نداد. (جدول ۳)

جدول ۳- مقایسه ی میزان نمره نگرش دانشجویان علوم پزشکی مورد بررسی بر حسب متغیرهای دموگرافیک

متغیر دموگرافیک	نگرش	انحراف معیار \pm میانگین	P-value
جنسیت	مرد	$23/67 \pm 4/42$	۰/۲۲
	زن	$23/07 \pm 3/78$	
گروه سنی	<20	$23/24 \pm 3/77$	۰/۹۴
	۲۰-۲۴	$23/38 \pm 4/14$	
	>25	$3/47 \pm 4/83$	
رشته تحصیلی	مامایی	$23/24 \pm 3/95$	**/۰/۲۷
	داروسازی	$23/59 \pm 4/97$	
	دندانپزشکی	$24/38 \pm 3/71$	
	پرستاری	$23/02 \pm 3/38$	
	پزشکی	$24/02 \pm 4/60$	
	هوشبری	$21/11 \pm 4/12$	
	اتاق عمل	$23/63 \pm 3/20$	
	رادیولوژی	$23/95 \pm 3/99$	
	علوم آزمایشگاهی	$23/20 \pm 3/96$	
	بهداشت	$24/29 \pm 2/25$	
اعتیاد والدین	بله	$23/72 \pm 3/63$	۰/۷۵
	خیر	$23/31 \pm 4/10$	
تحصیلات پدر	بی سواد	$24/5 \pm 8/54$	**/۰/۶۳
	دیپلم/زیردیپلم	$23/33 \pm 3/36$	
	فوق دیپلم/لیسانس	$23/08 \pm 4/58$	
	فوق لیسانس/دکتر	$23/87 \pm 3/49$	
تحصیلات مادر	بی سواد	$24/50 \pm 8/18$	**/۰/۳۱
	دیپلم/زیردیپلم	$22/86 \pm 3/62$	
	فوق دیپلم/لیسانس	$23/78 \pm 4/49$	
	فوق لیسانس/دکتر	$23/27 \pm 3/08$	

بحث:

در مطالعه حاضر میانگین نمره آگاهی و نگرش دانشجویان به ترتیب $1/07 \pm 7/10$ و $4/08 \pm 23/33$ بود. نمره آگاهی بر اساس سن و رشته تحصیلی تفاوت معنی داری داشت به نحوی که آگاهی دانشجویان دندانپزشکی به طور معنی داری بیشتر از سایر دانشجویان بود. مصرف دخانیات می تواند سبب عوارض دهانی مختلفی چون تغییر رنگ دندان ها، بوی بد

میزان نمره نگرش دانشجویان مورد بررسی در مورد عوارض دهانی دندان محصولات تنباکو و مواد مخدر $23/33 \pm 4/08$ (دامنه ۳۵-۸) از ۳۵ نمره بود. مقایسه نمرات نگرش بر حسب متغیرهای مورد مطالعه در جدول ۳ آمده است.

دهان، زبان مودار، افزایش میزان سرطان دهان، حلق و بیماری های پریودنتال و شکست در درمانهای ایمپلنت شود^(۶). با توجه به اینکه دانشجویان علوم پزشکی با بیماران در ارتباط مستقیم قرار دارند و می توانند نقش مهمی در کشف عوارض دهانی و اصلاح عادات اجتماعی داشته باشند، از طرفی رواج روزافزون محصولات متنوع تدخینی و غیر تدخینی بین جوانان، مسوولیت خطیر فارغ التحصیلان رشته های علوم پزشکی درقبال بیماران، نقش آگاهی سازی ویژه ایشان و تأثیرات مهم اجتماعی و عدم وجود پوشش کافی بیمه ها در این زمینه و شناخت اثرات سوء دخانیات بر مخاط دهان می تواند انگیزه ای قوی و ابزاری توانمند در برنامه های ترک مصرف دخانیات بین دانشجویان باشد.

پایین بودن سطح شناخت نسبت به مشخصات مواد مخدر و پیامدهای ناگوار مصرف آن، از جمله عوامل اعتیاد است. بسیاری از افراد به جهت عدم اطلاعات کافی از عواقب مصرف مواد و زودباوری و ارضای حس کنجکاوی، به استعمال مواد مخدر روی می آورند، این مسأله در بین جوانان، خصوصا جوانان باهوش، حادثر است^(۱۳) Boopathirajan و همکاران در هند با بررسی آگاهی و نگرش دانشجویان پزشکی در مورد محصولات تنباکو خاطر نشان کردند که نیاز به آموزش رسمی در زمینه تکنیک های ترک سیگار وجود دارد و این آموزش باید در برنامه درسی پزشکی گنجانده شود تا دانشجویان بتوانند به بیماران خود آموزش یا مشاوره دهند^(۱۴). از سوی دیگر آگاهی دانشجویان علوم پایه در کرمان^(۱۵) در حد متوسط گزارش شده است. آگاهی دانشجویان دندانپزشکی ترم ۶ هم که در مطالعه علایی و همکاران سنجیده شده بود ۴/۱۵ از ۱۰ بود که نسبتا ضعیف بود^(۱۶). اختلاف نتایج این مطالعات نشان دهنده تفاوت میزان آگاهی و لزوم بررسی این مطلب در جمعیت های مختلف می باشد. در ضمن تفاوت در پرسشنامه های مورد استفاده و نیز تفاوت در تعداد نمونه ها هم می تواند دلیل تفاوت در نتایج باشند. در مطالعه حاضر میانگین نمره آگاهی دانشجویان مورد بررسی در مورد عوارض دهانی دندانپزشکی

محصولات تنباکو و مواد مخدر ۷/۱۰ از ۱۰ نمره بوده که در سطح مطلوب قرار می گیرد.

ایران در مجاورت افغانستان، بزرگترین تولید کننده مواد مخدر واقع شده است. مصرف حدود ۴۵۰ میلیون تن مواد مخدر (تریاک و هروئین) در سال، ایران را به پر مصرف ترین کشور در مورد این مواد تبدیل کرده است^(۱۷). ۸۴/۱ درصد شرکت کنندگان این مطالعه، فقط اسم هروئین را شنیده بودند. ۶۸/۲ درصد دانشجویان قلیان را از نزدیک دیده و ۲۴ درصد از آن استفاده نموده بودند. خالقی و همکاران^(۱۵) مطالعه مشابهی برای سنجش آگاهی دانشجویان دانشگاه کرمان در این حیطه انجام دادند که در این مطالعه ۴۳ درصد از شرکت کنندگان از قلیان استفاده می کردند. این مطلب نشان دهنده بالاتر بودن میزان استفاده از قلیان در دانشجویان کرمان می باشد. ۳۹/۶ درصد آنها اطلاعاتی در مورد ناس نداشتند.

شرکت کنندگان در مطالعه حاضر اصلی ترین عامل آگاهی دهنده در مورد آثار مواد مخدر را رسانه دانستند. نزدیکان و موارد دیگر به ترتیب درصدهای ۲۸٪ و ۲۳٪ را به خود اختصاص دادند. قابل ذکر است "موارد دیگر" شامل معلمان، کتاب ها، همتایان و با هر راه دیگری بود که دانشجویان می توانستند از آن راه کسب اطلاعات کنند Ishak و همکاران^(۱۸) نیز لزوم آموزش مضرات مواد مخدر توسط رسانه به خصوص تلویزیون را توصیف کرده اند. این مطالعات همسو با مطالعه حاضر می باشند، از این یافته ها میتوان به نقش مؤثر رسانه های بر آگاهی جوانان پی برد Haddad و همکاران^(۱۹) منابع مهم اطلاعات در این حیطه را والدین، دوستان و معلم ها دانسته اند. علت این تفاوت می تواند تفاوت در جامعه مورد بررسی باشد چرا که در مطالعه Haddad و همکاران دانش آموزان دبیرستانی گروه هدف بوده اند. البته لازم به ذکر است که در مطالعه حاضر نیز دومین منبع مهم اطلاعات نزدیکان افراد بوده است.

شرکت کنندگان در این مطالعه در موارد سرطان دهان، پوسیدگی دندان، مشکلات لثه، بوی بد دهان و تغییر رنگ دندان آگاهی خوبی داشتند و بالای ۸۰ درصد شرکت کنندگان

به این سوالات پاسخ صحیح داده بودند. از سوی دیگر در مورد آفت دهان، سوزش دهان، لقی دندان، تبخال و خشکی دهان ضعیف بوده است. در مطالعه ی کریمی افشار ۳۸۴ دانشجوی دانشگاه شهید باهنر کرمان شرکت داشتند. که ۳۳/۴٪ افراد آگاهی خوب، ۴۵/۴٪ آگاهی متوسط و ۱۹/۳٪ افراد آگاهی ضعیف داشتند^(۲۰). ولی در مطالعه ی Tiwari و همکاران ۸۳٪ دختران و ۶۳٪ پسران مورد محصولات تنباکو به عنوان ریسک فاکتور دهان آگاهی داشتند. تفاوت در مطالعات می تواند به علت جوامع آماری متفاوت و محتوای متفاوت پرسشنامه ها باشد.^(۲۱)

در مطالعه حاضر اختلاف آماری معنی داری بین میانگین نمره ی آگاهی دانشجویان در رشته های تحصیلی مختلف مشاهده شد. مقایسه دو به دوی گروه ها نشان داد میانگین نمره ی آگاهی دانشجویان دندانپزشکی بطور معنی داری بیش از آگاهی دانشجویان سایر رشته ها بود. بر خلاف سایر رشته های وابسته به علوم پزشکی، در زمینه اعتیاد واحد درسی اختیاری تحت عنوان "سلامت دهان و دخیانیت" در کوریکولوم آموزشی دندانپزشکی وجود دارد و دانشجویان دندانپزشکی طی دوران تحصیل خود در مورد آثار دهانی مواد مخدر آموزش می بینند، لذا بالاتر بودن آگاهی آن ها نسبت به سایر رشته های علوم پزشکی منطقی به نظر می رسد .

در مطالعه حاضر اختلاف آماری معنی داری بین میانگین نمره ی آگاهی دانشجویان در گروه های سنی مختلف مشاهده شد، دانشجویان در گروه های سنی بالای ۲۰ سال آگاهی بیشتری از عوارض دهانی مواد مخدر داشتند. با توجه به نتایج مطالعات بابایی اصل^(۲۲) در کرمان و پورموحّد و^(۲۳) در یزد که میانگین نمره آگاهی دانش آموزان دبیرستانی در مورد مواد مخدر را کم عنوان نموده اند، می توان گفت گروه سنی زیر ۲۰ سال که تازه وارد دانشگاه شده اند، نیز قاعدتاً سطح آگاهی بالایی ندارند.

در مطالعه حاضر آگاهی دانشجویان با جنسیت، وضعیت اعتیاد والدین و تحصیلات والدین ارتباط معنی داری نداشت. در تحقیقی که در دانشگاه های آزاد، علوم پزشکی^(۲۴) و پیام نور

گناباد^(۲۵) انجام شد نیز بین میانگین نمره آگاهی دانشجویان درباره عوارض مواد روانگردان و جنسیت ارتباط آماری معنی داری مشاهده نشد^(۲۵). در مطالعه دلاوری هروی و همکاران^(۲۶) نیز ارتباط معنی داری بین میزان آگاهی از عوارض مصرف ترکیبات اکستازی و تحصیلات والدین مشاهده نشد. اما نتایج پژوهش اسدی و همکاران^(۲۷) نشان داد بین میزان تحصیلات مادر و پدر و آگاهی دانشجویان علوم پزشکی ایلام درباره اثرات ماده مخدر شیشه تفاوت معنی داری وجود داشت .

در مطالعه حاضر میانگین نمره نگرش دانشجویان مورد بررسی در مورد عوارض دهانی دندانی محصولات تنباکو و مواد مخدر ۲۳/۰۴ از ۳۵ نمره بود که خوب می باشد. دانشجویان رشته دندانپزشکی بیشترین میانگین نمره ی نگرش (۲۴/۳۸) را کسب نمودند. یکی از عوامل مهم در تکوین نگرش ها را همبستگی به گروهی می دانند که شخص در آن عضویت دارد و در ایجاد نگرش های او تأثیر حتمی دارد. به بیان دیگر نگرش های شخصی نماینده اعتقادات و سنت های گروه هایی است که شخص جزء آنهاست^(۲۸). به این استناد می توان گفت که به علت حضور دانشجویان دندانپزشکی در محیط آکادمی که با بیماری های دهان سروکار دارند و نیز دریافت آموزشهای لازم طبق کوریکولوم درسی نگرش آنها بالاتر از سایر دانشجویان بود.

در این مطالعه اختلاف آماری معنی داری بین میانگین نمره ی نگرش دانشجویان برحسب جنسیت، گروه سنی، رشته ی تحصیلی و تحصیلات پدر و تحصیلات مادر مشاهده نشد. در پژوهش اسدی و همکاران^(۲۷) نیز جنسیت، رشته تحصیلی، تحصیلات مادر، تحصیلات پدر و مادر و مقطع تحصیلی بر حسب سطوح مختلف نگرش دانشجویان علوم پزشکی ایلام نسبت به اثرات ماده مخدر شیشه تفاوت معنی داری را نشان نداد.

اکثریت شرکت کنندگان در مطالعه حاضر عوامل اضطرابی را علت روی آوردن به محصولات تنباکو و مواد مخدر می دانستند. طبق نظر شرکت کنندگان عوامل بعدی موثر در

References:

- 1-McGrath R, Marino R, Satur J. Oral health promotion practices of Australian community mental health professionals: a cross sectional web-based survey. BMC oral health. 2021;21(1):85.
- 2-Shekarchizadeh H, Khami MR, Mohebbi SZ, Ekhtiari H, Virtanen JI. Oral Health of Drug Abusers: A Review of Health Effects and Care. Iranian journal of public health. 2013;42(9):929-40.
- 3-Marques TCN, Sarracini KLM, Cortellazzi KL, Mialhe FL, de Castro Meneghim M, Pereira AC, et al. The impact of oral health conditions ,socioeconomic status and use of specific substances on quality of life of addicted persons. BMC oral health. 2015;15(1):38.
- 4-Gupta S, Gupta R, Sinha DN, Mehrotra R. Relationship between type of smokeless tobacco & risk of cancer: A systematic review. The Indian journal of medical research. 2018;148(1):56-76.
- 5-Ebn Ahmady A, Golmohammadi S, Ayremlou S, Khoshnevisan MH, Lando HA. Tobacco cessation practices of senior dental students in Iran. International dental journal. 2011;61(6):302-6.
- 6-More AB, Rodrigues A, Sadhu BJ. Effects of smoking on oral health: Awareness among dental patients and their attitude towards its cessation. Indian journal of dental research : official publication of Indian Society for Dental Research. 2021;32(1):23-6.
- 7-Yazdani M, Armoon B, Noroozi A, Mohammadi R, Bayat AH, Ahounbar E, et al. Dental caries and periodontal disease among people who use drugs: a systematic review and meta-analysis. BMC oral health. 2020;20(1):44.
- 8-Mohebbi E, Haghdooost AA, Noroozi A, Molavi Vardanjani H, Hajebi A, Nikbakht R, et al. Awareness and Attitude Towards Opioid and Stimulant Use and Lifetime Prevalence of the Drugs: A Study in 5 Large Cities of Iran. International journal of health policy and management. 2019;8(4):222-32.

روی آوردن به این مواد، بیکاری و در دسترس بودن مواد مخدر می باشد. مطالعه ای که بین معتادان سیستان و بلوچستان انجام شد بیشترین علت گرایش به مواد مخدر را دوستان نامناسب گزارش کرده است^(۲۹)

از نقاط قوت این مطالعه میتوان به استفاده از پرسشنامه روا و پایا در مورد موضوع مورد بررسی اشاره کرد.

این مطالعه مانند سایر مطالعات مبتنی بر پرسشنامه از محدودیت عدم دقت کافی دانشجویان هنگام تکمیل پرسشنامه بود که سعی شد با نظارت تا حدود زیادی مرتفع گردد. باید توجه داشت که با توجه به اهمیت سلامت دهان به عنوان نمادی از سلامت عمومی بدن، پیشنهاد میشود تا واحدی متناسب با موضوع اعتیاد و سلامت دهان در کوریکولوم دانشجویان سایر رشته های علوم پزشکی افزوده شود. از طرف دیگر با توجه به تنوع رو به افزایش مواد مخدر، لزوم برنامه ریزی مسئولین دانشگاه جهت ارتقای آگاهی و اصلاح نگرش دانشجویان احساس میشود.

نتایج این مطالعه نشان داد که دانشجویان رشته های علوم پزشکی به طور کلی آگاهی قابل قبول و نگرش خوبی در مورد عوارض دهانی دندان محصولات تنباکو و مواد مخدر داشتند. با وجود مطلوب بودن نمره کل آگاهی و نگرش، دانشجویان در برخی از سؤالات نمره کمتری دریافت کرده بودند.

تعارض منافع:

هیچگونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است.

تقدیر و تشکر:

بدین وسیله از معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد بابت تصویب طرح تحقیقاتی به عنوان پایان نامه دکترای حرفه ای دندانپزشکی به کد ۷۶۱۶ و با کد اخلاق

IR.SSU.REC.1398.101 تقدیر و تشکر می شود.

- 9-hobadi M, Kazemnezhad Leili E, Jafari Asl M, Shafipour SZ. The Relationship between Social skills and Attitudetowards Substance Abuse among High School Students. *Journal of Holistic Nursing and Midwifery*. 2020;30(3):151-8.
- 10-Moasheri N, Miri M, Mashreghi Moghadam H , Eslami M. A Study of Birjand University students' knowledge and attitude towards taking Ecstasy pills. *Journal of Birjand University of Medical Sciences*. 2006;13(4):9-15.
- 11-Mostafa Shokouhi, Ahmad Fayaz Bakhsh, Ali Zare, Mahboobeh Parsaeian, Sima Rafee, Marzieh Soleymani Nejad. Comparing knowledge, attitude and practice of American, Chinese and Iranian college students about tobacco use. *Health Monitor Journal of the Iranian Institute for Health Sciences Research*. 2009;8(2):203-11.
- 12-Waltz CF, Bausell RB. *Nursing research: Design, statistics, and computer analysis*: FA Davis company; 1981.
- 13-Sadeghieh AS, Azami A, Barak M, Amani F, Seddigh A. Factors Affecting the Relapse among the Patients Referring Voluntarily to Addiction-abandoning Centers, 200 .*J Ardabil Univ Med Sci*. 2004;4(2):36-41.
- 14-Boopathirajan R, Muthunarayanan L. Awareness, Attitude and Use of Tobacco among Medical Students in Chennai. *Journal of lifestyle medicine*. 2017;7(1):27-34.
- 15-Khaleghi A. evaluation of prevalence of hookah consumption and knowledge on its oral and dental side effects amongst kerman university students: School of Dentistry, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran; 2017.
- 16-Alaee A, farokhnia t, valai n, taghinejad e. The effects of education method on the awareness level of dental students in regard with side effects of smoking in the oral cavity. *journal of research in dental sciences*. 2017;14(3):144-50.
- 17-Afshari R, Zavar A, Alidoust M, Pourandi R. Knowledge and attitude of health network staff toward illegal drug use. *Addiction & health*. 2015;7(1-2):96.
- 18-Ishak A, Hussin H, Azmi AA, Othman M, editors. *The Knowledge about the Dangerous Effect of Opiates among Adolescent*. MATEC Web of Conferences; 2018: EDP Sciences.
- 19-Haddad L, Shotar A ,Umlauf M, Al-Zyoud S. Knowledge of substance abuse among high school students in Jordan. *Journal of Transcultural Nursing*. 2010;21(2):143-50.
- 20-Karimi-Afshar M, Khaleghi A, Rafie F, Torabi M. Prevalence of waterpipe smoking and awareness of related orodental complications in university students in Kerman, Iran. *Journal of Oral Health and Oral Epidemiology*. 2020;9(4):209-15.
- 21-Knowledge, Attitude and Practice of Tobacco Use and Its Impact on Oral Health Status of 12 and 15 Year-Old School Children of Chhattisgarh, India. *Asian Pacific Journal of Cancer Prevention*. 2014;15(23):10129-35.
- 22-Babaie-Asl F. Study of Knowledge of Kerman's High School for Boys Students about the Consequences of Psychoactive Substance Abuse. *Avicenna J Nurs Midwifery care* ۲۸-(۱) ۱۶;۲۰۰۸ .
- 23-Pourmovahed Z, Yassini-Ardakani M, Ahmadi M, Dehghani K, Kalani Z. Evaluation of the Knowledge of Rural High School Students in Yazd About Drugs. *J Shahid Sadoughi Univ*. 2010;18(3):179-83.
24. Javadian R., Georgian, Behzadmanesh M. Assessing the level of awareness of students in region 4 of the Islamic Azad University about drugs and presenting basic strategies to reduce addiction in the university. *Socio-cultural changes*. 2008; 3 (4):20-38.
- 25-Sajadi M, Shariatifar N, Matlabi M, Abbasnezhad A, Basiri K, Nazemi H. The rate of knowledge and attitude toward psychoactive drugs and its abuse prevalence in gonabad University students. *Ofoogh-Danesh GMUHS Jornal*. 2009;15(2):58-65.
- 26-Delavari Heravi M, Nouri Sistani M, Ahmadi A. A STUDY ON THE ATTITUDE OF STUDENT ABOUT COMPLICATIONS OF ECATASY ABUSE IN TEHRAN. *KOOMESH*. 2007;8(2):37-41.
- 27-Asadi M, Qorbani M, Rastgari-Mehr B, Salahshoori A, Falahat N, Pournajaf A, et al. Survey of knowledge and attitude of medical sciences students about Crystal meth in 2014. 2015;1(1):41-50.
- 28-Nobakht L. Attitudes of University Students to Substance Abuse and its Predictors. *The quarterly journal of social work research*. 2015;2(3):156-188.
- 29-Raeisei A, Sarani H, Arbabisarjou A, Mojahed A. The most common reasons and incentives of tendency to addiction in prisons and rehabilitation centres of Zahedan (Iran). *Glob J Health Sci*. 2015;7(4):329-34.